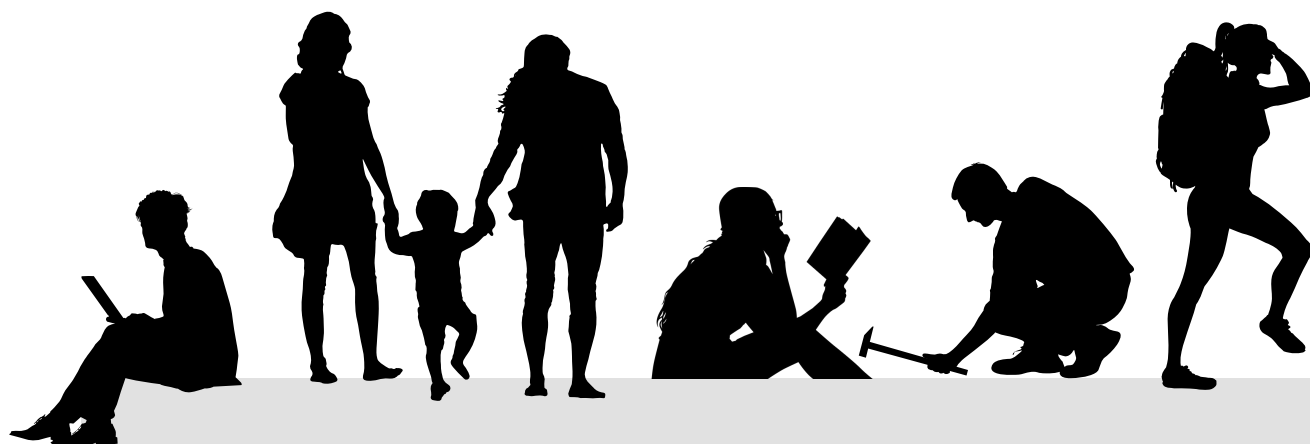

POLSKE LIV I NORGE:

**EN STUDIE AV ARBEIDS- OG LEVEKÅR
BLANT POLSKE INNVANDRERE**

STIFTELSEN MANGFOLD I ARBEIDSLIVET

OM STIFTELSEN

MANGFOLD I ARBEIDSLIVET (MIA)

Stiftelsen Mangfold i Arbeidslivet (MiA) er en privat ideell stiftelse med formål om å påvirke utviklingen av et mangfoldig arbeidsliv der alle skal være inkludert og få like muligheter uavhengig av etnisk, religiøs og kulturell bakgrunn, alder, kjønn, funksjonsnedsettelse og seksuell orientering.

MiA tilbyr skreddersydde kurs knyttet til fagnorsk, grunnleggende dataferdigheter og ledelse på flerkulturelle arbeidsplasser. Vi arbeider daglig med opplæring, undersøkelser og formidlingsoppdrag i samarbeid med offentlige myndigheter, private virksomheter, NGOer og sosiale entreprenører.

OM POLSKI DIALOG

(AKTIVE POLAKKER I NORGE)

Polski Dialog (Opprinnelig *Aktive Polakker i Norge*) er et treåring prosjekt rettet mot polske innvandrere som bor i Norge, organisert og ledet av MiA. Formålet med prosjektet er å innhente informasjon om hvilke utfordringer denne målgruppen møter i Norge, for å kunne bedre tilrettelegge informasjon og veiledning.

Prosjektet har arrangert dialogmøter over hele landet, samt etablert en veiledningstjeneste for polske innvandrere.

Prosjektet er støttet av Integrering- og mangfoldsdirektoratet (IMDi).

www.mangfold.no

www.polskidialog.no

Polski Dialog

SAMMENDRAG

Denne rapporten bygger på en spørreundersøkelse blant polske innvandrere med formål om å identifisere og kartlegge hvordan denne gruppen og deres familier opplever sin tilværelse i Norge med referanse til arbeidsliv, familieliv og helse. Resultatene fra denne spørreundersøkelsen, dannet grunnlaget for diskusjon i tre fokusgrupper, hvor følgende tema ble belyst: bruk av kompetanse i arbeidslivet, erfaringer i møte med norsk helsevesen og bruk av norsk i hverdagen. Informantene pekte spesielt på utfordringer knyttet til arbeidslivet, helserområdet og manglende tilgang til polskspråklig informasjon og gratis og tilrettelagt norskopplæring.

ABSTRACT

This report provides a summary of the findings from a survey and three focus groups conducted among Polish immigrants living in Norway. The goal of this being to gather insight into how they experience their lives in Norway and identify the challenges they meet. The report focuses on three main themes: working life, health services and family life. Findings from the survey and focus groups indicate the need for improvements of both the content of, and access to Polish language resources related to working life and health services in particular. Furthermore, Polish migrants face several barriers to accessing Norwegian language courses; a lack of language skills is often at the root of many challenges this group encounters. Expanding the right to access of free Norwegian language courses to include labor migrants would be beneficial for Polish migrants and Norwegian society at large.

INNHold

SAMMENDRAG	2
FORORD	4
1 INNLEDNING	5
2 METODE	6
2.1 DATAINNSAMLING	6
2.2 OM UTVALGET I SPØRREUNDERSØKELSEN	6
2.3 FOKUSGRUPPESAMTALER	9
2.4 VEILEDNINGSTJENESTEN	9
3 LIVSSITUASJON OG FAMILIELIV	10
3.1 UTFORDRINGER	
4 ARBEIDSLIV	12
4.1 UTFORDRINGER	12
4.2 LØSNINGER	13
4.3 INFORMASJONSKILDER	14
4.4 BRUK AV KOMPETANSE	14
5 HELSE	15
5.1 UTFORDRINGER	15
5.2 LØSNINGER	16
6 FOKUSGRUPPER	18
6.1 BAKGRUNN OG METODE	18
6.2 FOKUSGRUPPE 1: BRUK AV KOMPETANSE I ARBEIDSLIVET	19
6.3 FOKUSGRUPPE 2: ERFARINGER MED NORSK HELSEVESEN	20
6.4 FOKUSGRUPPE 3: BRUK AV NORSKEN I HVERDAGEN	22
7 VEILEDNING	26
7.1 STATISTIKK 2019	26
7.2 STATISTIKK 2020	28
8 OPPSUMMERING	31
REFERANSELISTE	32

FORORD

Rapporten *Polske Liv i Norge* presenterer resultatene fra en spørreundersøkelse og tre fokusgrupper som ble gjennomført i 2019-2020 som en del av *Polski Dialog* (opprinnelig *Aktive Polakker i Norge*), et prosjekt som er rettet mot polske innvandrere og organisert og ledet av Stiftelsen Mangfold i Arbeidslivet (MiA). Undersøkelsen ønsker å kartlegge hvordan polske innvandrere opplever sin tilværelse i Norge knyttet til tre fokusområder: arbeidsliv; familieliv og helse. Formålet er å identifisere utfordringer innen disse områdene og å presentere forslag til mulige løsninger.

Erfaringer fra ett års veiledningsarbeid i forbindelse med *Polski Dialog* prosjektet tyder på at polske innvandrere har utfordringer med å bruke ulike tjenester i Norge på grunn av begrenset tilgang på polskspråklig informasjon. I tillegg, ønsker vi å undersøke hvilke informasjonskanaler polske innvandrere bruker, med henblikk på å formidle funn fra undersøkelsen videre til relevante aktører.

Prosjektet er finansiert av Integrering- og mangfoldsdirektoratet (IMDi).

Oslo, september 2022
Stiftelsen Mangfold i Arbeidslivet

INNLEDNING

Innvandring fra Polen siden 2004 utgjør «den største migrasjonsbølgen til Norge noensinne»¹. Basert på tall fra 2021 er det over 102 000 innvandrere fra Polen bosatt i Norge, og de utgjør den klart største innvandrergruppen i landet². De har hovedsakelig kommet som arbeidsinnvandrere, men topper også familieinnvandringsstatistikken.³ I dag bor det polske innvandrere i 349 av Norges 356 kommuner.⁴

Erfaringer fra veiledningsarbeid rettet mot polske innvandrere i forbindelse med *Polski Dialog*-prosjektet, samt tidligere forskning tyder på at mange i denne gruppen opplever en rekke ulike utfordringer i Norge.

I motsetning til flyktninger og deres familiemedlemmer, har ikke arbeidsinnvandrere fra EU/EØS-land rett til gratis norskopplæring. Funn fra Levekårsundersøkelsen (2017) viste at blant de 12 største innvandrergruppene i Norge har polakker den laveste andelen som har hatt noe form for norskopplæring (Vrålstad og Wiggen 2017). I en annen studie blant arbeidsinnvandrere fra Polen og Litauen hadde kun tre av ti polske innvandrere i utvalget deltatt i norskopplæring (Ødegård & Andersen 2021). Tjenester eller tilbud innenfor gratis norskopplæring varierer også fra kommune til kommune.

Manglende språkkunskaper påvirker alle livsområder, blant annet informasjon om hvordan det norske helsevesenet er strukturert, samt opplysninger om pasient- og brukerrettigheter (Le et al., 2021; Ødegård og Andersen 2021).

Sett i sammenheng utgjør disse faktorene en reell barriere mot å benytte seg av ulike offentlige tjenester og ytelser, og kan også bidra til at polakker i mindre grad oppsøker nødvendige helsetjenester.

1 Friberg & Golden (2014: 15)

2 SSB (2021). I tillegg er det over 15 000 norskfødte barn av polske innvandrere, samt det flere titalls tusen polske statsborgere som har D-nummer (midlertidig opphold).

3 Molstad & Steinkellner (2020)

4 Gulbrandsen et al.,(2021)

2. METODE

2.1 DATAINNSAMLING

Målgruppen er innvandrere fra Polen bosatt i Norge som har flyttet hit etter 2004. Datainnsamlingen ble gjennomført ved bruk av en polskspråklig, åpen nettbasert spørreundersøkelse på plattformen Questback. Respondentene ble rekruttert gjennom prosjektlederen av *Polski Dialog*, diverse nettsamfunn på Facebook og ulike nettverk for polske innvandrere, samt polske organisasjoner i Norge. Invitasjonen til undersøkelsen ble formidlet via lenke på e-post og innlegg på sosiale medier. Undersøkelsen var aktiv fra 12.09.2019. til 20.10.2020. Grunnen til at undersøkelsen var åpen over en lengre periode var for å sikre et høyt nok antall respondenter, noe som ble satt til minst 100 svar. Flertallet ble registrert før COVID-19 pandemien inntraff, i mars 2020.

2.2 OM UTVALGET I SPØRREUNDERSØKELSEN

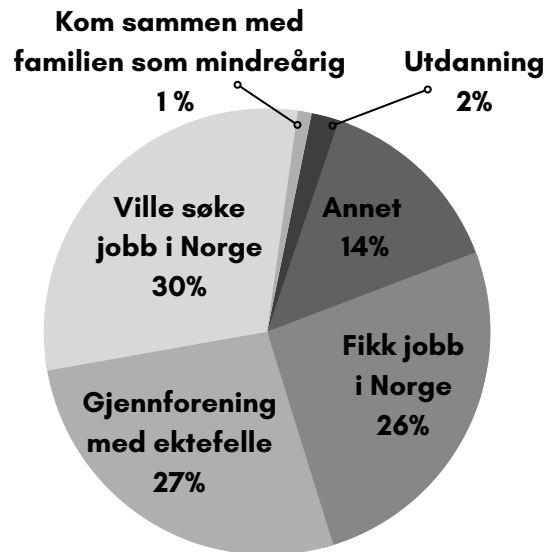
Totalt sett var det 102 respondenter som deltok i spørreundersøkelsen; 67 kvinner og 35 menn. Overvekten av kvinnelige respondenter og hvordan denne skjevheten påvirker svarfordelingen går vi nærmere inn på i analysen. Utvalget er dermed ikke representativt for polske innvandrere i Norge⁵ og resultatene er ikke generaliserbare. Vi ønsker heller å belyse aktuelle temaer og problemstillinger denne målgruppen står ovenfor.

5 I tillegg er det verdt å bemerke at kjønnsfordelingen blant polske innvandrere i Norge er nesten omvendt av sammensetningen i utvalget; i 2019 var 64 prosent menn (SSB 2019).

2.2.1 ALDER OG INNVANDRINGSGRUNN

Respondentene i utvalget var mellom 18 og 70 år, med en overvekt i aldersspennet 31 til 50 år. Dette kan sees i sammenheng med at majoriteten av utvalget kom til Norge på grunn av arbeid; 26 prosent hadde fått jobb før ankomst og 30 prosent kom for å søke jobb. Nesten en tredjedel, 27 prosent, oppgir gjenforening med ektefelle som innvandringsgrunn.

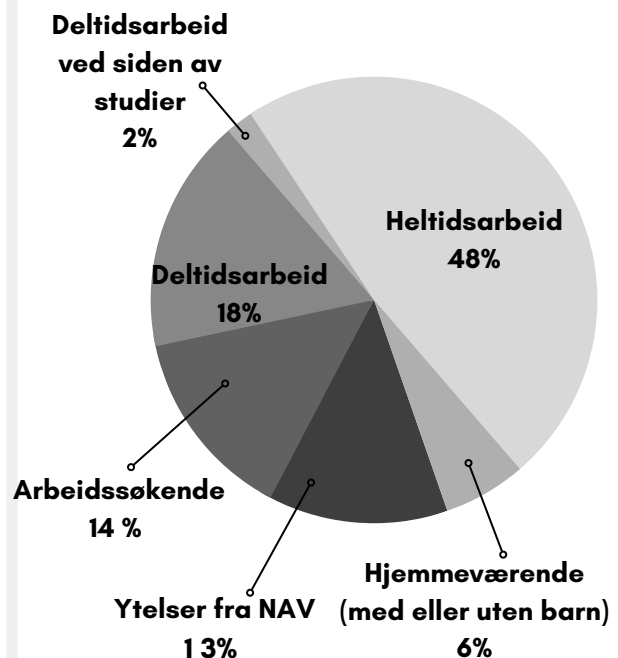
Figur 2.1 Innvandringsgrunn (n=102)

2.2.2 TILKNYTTNING TIL ARBEIDSLIVET

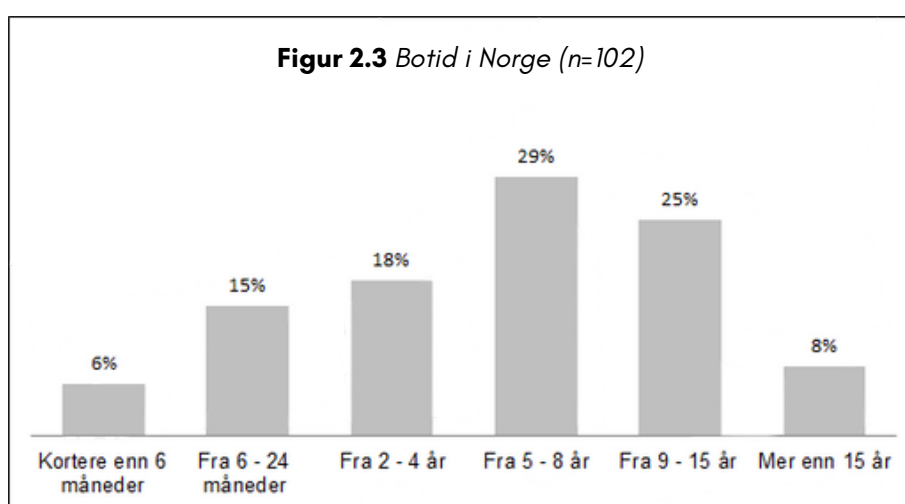
66 prosent av respondentene i utvalget vårt er i arbeid i Norge; av disse jobbet 48 prosent heltid og 18 prosent jobbet deltid. Hele 27 prosent er arbeidssøkende eller mottar ytelser fra NAV. Dette kan blant annet forklares med at arbeidsinnvandrere i stor grad befinner seg i bransjer eller segmenter av arbeidsmarkedet som er blitt særlig hardt rammet av permitteringer og høy ledighet som et resultat av den pågående COVID-19-pandemien.

Figur 2.2 Tilknytting til arbeidslivet (n=102)

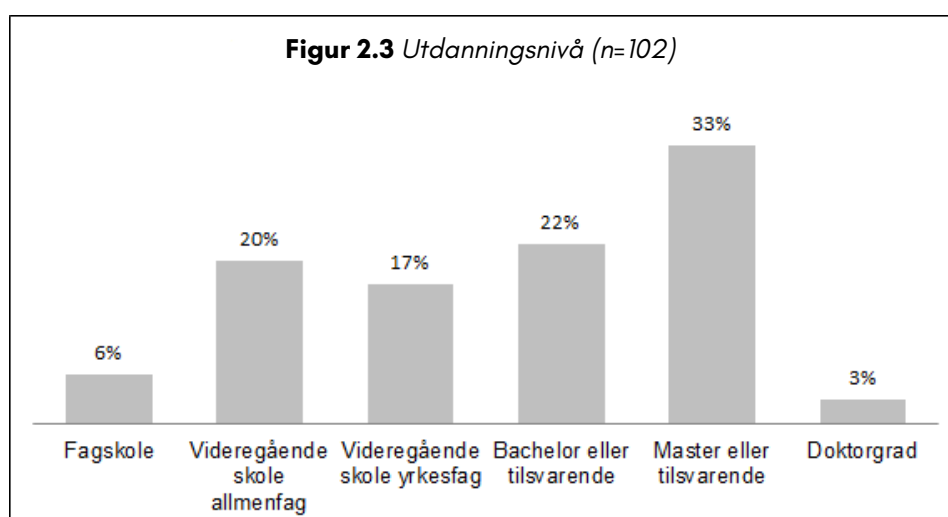
2.2.3 BOTID OG BOLIG

Respondentene er bosatt i 46 ulike kommuner, og alle 11 fylker er representert. Det er en overvekt av respondenter fra Østlandet; fire av ti oppgir at de befinner seg i Oslo eller Viken. Respondentenes botid i Norge varierte fra mindre enn 6 måneder til mer enn 15 år. Nesten en tredjedel (29 prosent) av utvalget har bodd i Norge i mellom 5 og 8 år, og en av fire (25 prosent) har bodd i Norge i mellom 9 og 15 år. Flertallet (69 prosent) av respondentene leier boligen de bor i. Den høye andelen som leier kan blant annet sees i sammenheng med relativt kort botid, samt usikkerhet knyttet til hvor lenge de blir i Norge (Vrålstad & Wiggen 2017).

2.2.4 UTDANNINGSNIVÅ

Over halvparten av respondentene har fullført en universitets/høgskole utdanning; en av tre respondenter har fullført en mastergrad eller tilsvarende.

2.3 FOKUSGRUPPESAMTALER

Tre fokusgruppesamtaler med polske innvandrere bosatt i Norge ble gjennomført i november 2020. Fokusgruppene tok utgangspunkt i temaene som ble belyst i spørreundersøkelsen: bruk av ens kompetanse i arbeidslivet, erfaringer i møte med norsk helsevesen og bruk av norsk språk i dagliglivet. En mer detaljert beskrivelse av fokusgruppene og funn fra fokusgruppesamtalene blir presentert i kapittel 6.

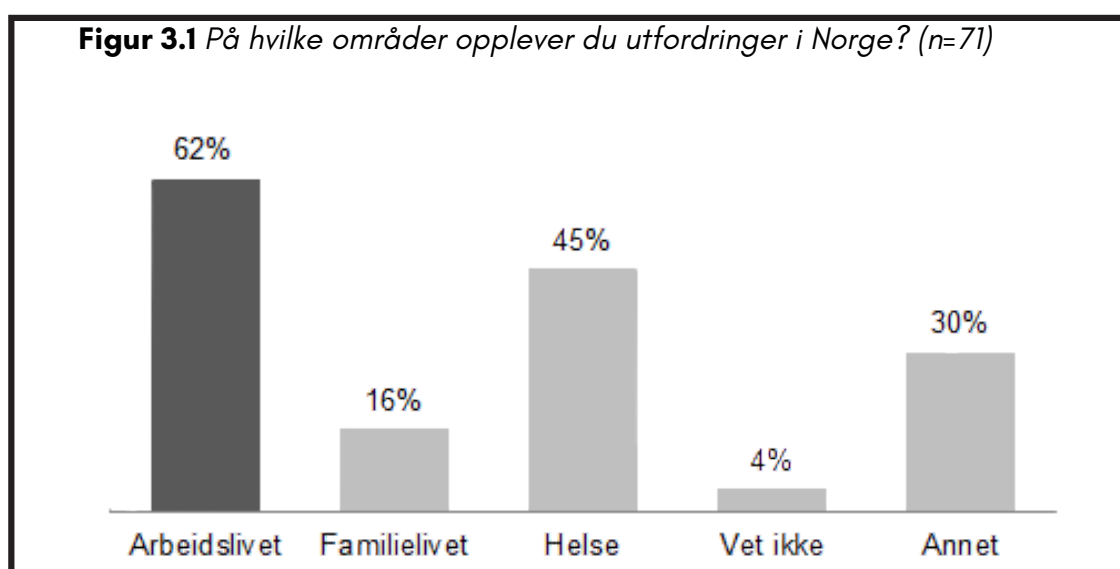
2.4 VEILEDNINGSTJENESTEN

I perioden mai 2019 -desember 2020 veiledningstjenesten til Polski Dialog-prosjektet. En mer detaljert beskrivelse av veiledningstjenesten blir presentert i kapittel 7. Tjenesten var tilgjengelig på telefon, Skype og via prosjektets Facebook side og var rettet mot tre hovedtemaer: arbeid, helse og familie.

3. LIVSSITUASJON & FAMILIELIV

3.1 UTFORDRINGER

Respondentene i utvalget er stort sett fornøyd med kvaliteten på livet i Norge: 62 prosent sier at de er tilfredse eller svært tilfredse. Samtidig oppgir 60 prosent at de opplever utfordringer i Norge. 62 prosent svarer at disse utfordringene er knyttet til arbeidslivet, og nærmere halvparten (45 prosent) opplever utfordringer på helseområdet. En tredjedel svarer "annet" på spørsmålet om hvilket problemer de møter (se Figur 3.1). Her kunne respondenter skrive kommentarer og utdype svaret. Flere nevnte manglende språkkunnskaper som et eget område, men viser også til negative erfaringer med offentlige instanser, dårlig eller lite kontakt med nordmenn, få eller ingen venner, rasisme, mobbing og bolig-relaterte konflikter.

Imidlertid ser vi betydelige kjønnsforskjeller i svarene: mens en tredjedel av menn rapporterer at de ikke opplever utfordringer på noen av områdene, er det kun 13 prosent av kvinner som svarer det samme. I tillegg sier 40 prosent av kvinner at de opplever utfordringer på et eller flere av områdene, sammenlignet med 27 prosent av menn.

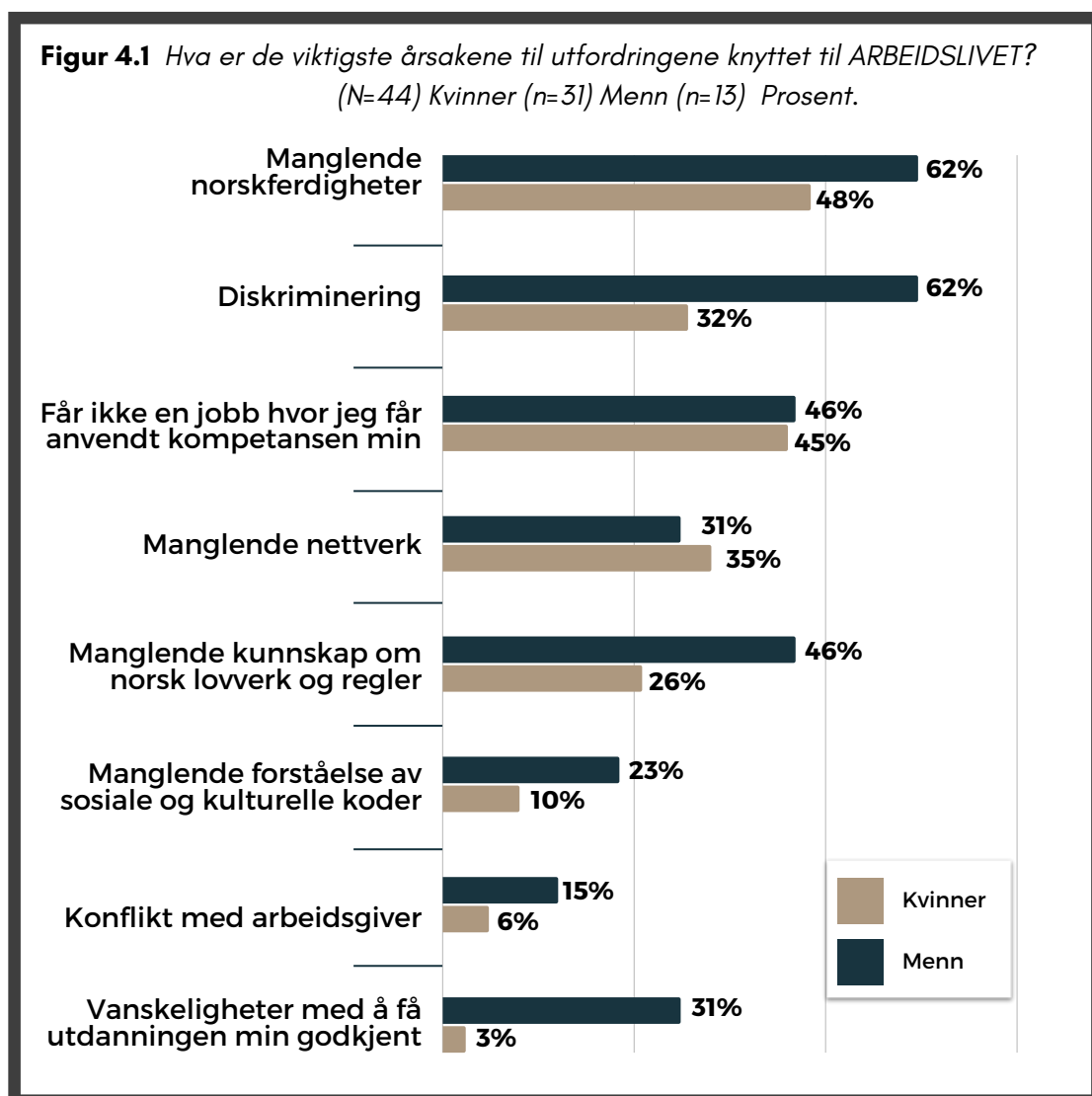
Kun 16 prosent av respondentene sier at de opplever utfordringer knyttet til familieliv. På spørsmål på hvilke årsaker som kan forklare dette, opplever 80 prosent adskillelsen fra familien (80% av 10 svar). Funn fra Levekårsundersøkelsen viser at en svært høy andel polske innvandrere har nær familie bosatt i andre land, og at over en av tre har barn som bor utenfor Norge (Vrålstad & Wiggen 2017: 46). I tillegg svarer 40 prosent at manglende språkforståelse byr på vanskeligheter.

Respondenter har i hovedsak henvendt seg til polske nettsider og nettfora eller venner for informasjon.

4. ARBEIDSLIV

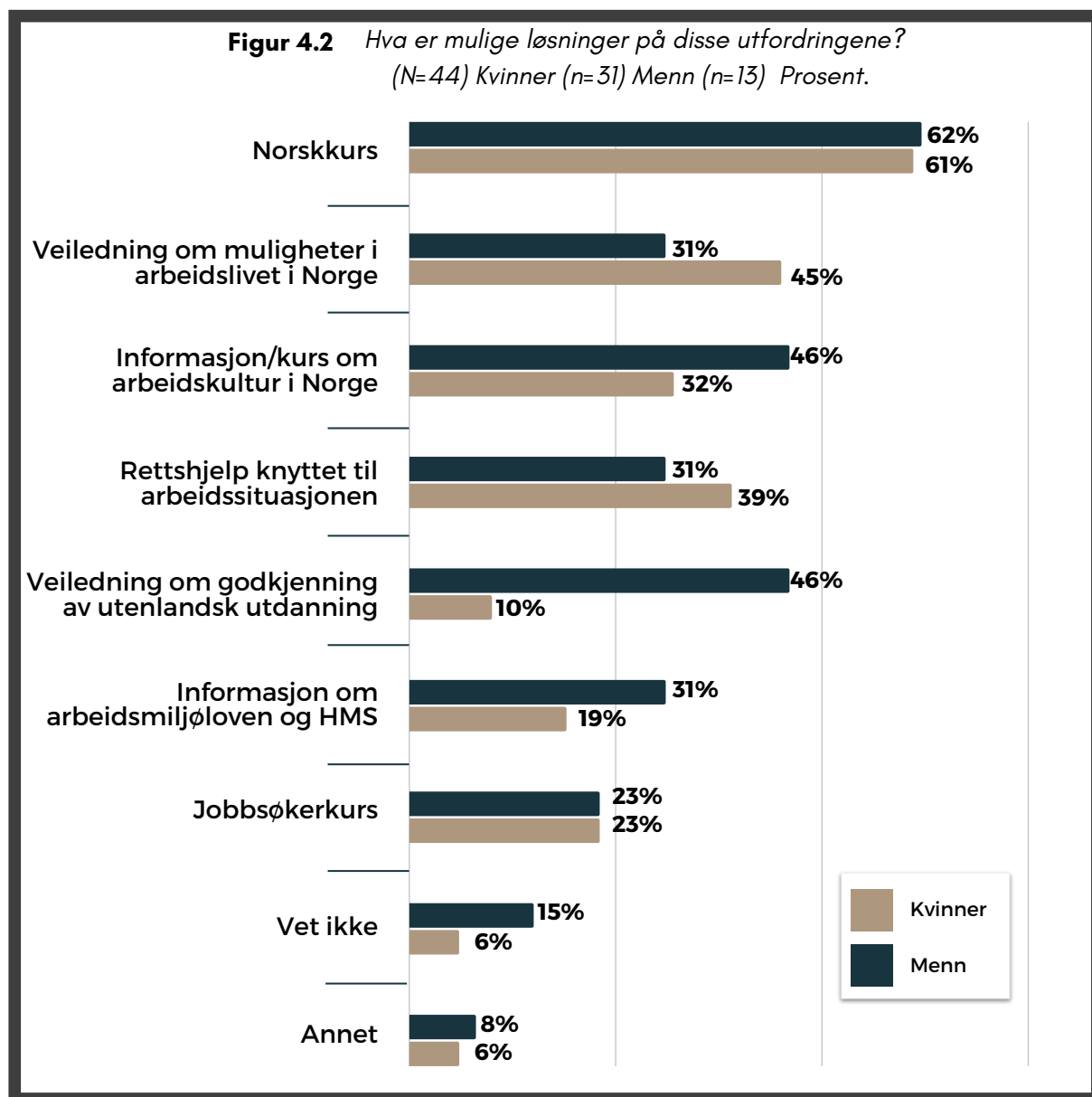
4.1 UTFORDRINGER

Blant respondentene som opplever dette, svarer 62 prosent at disse er knyttet til arbeidslivet. På spørsmål om de viktigste årsakene til utfordringene oppgir flertallet av informantene manglende norskkunnskaper, samt det å ikke få en jobb hvor de får anvendt sin kompetanse. Det er imidlertid avdekket betydelige kjønnsforskjeller når det gjelder hva respondentene opplever som de viktigste årsakene. Menn oppgir oftere diskriminering som årsak- 62 prosent sammenlignet med 32 prosent av kvinnene. Det er også verdt å merke seg at 31 prosent av menn nevner vanskeligheter med å få utdanningen deres godkjent, mens det samme var tilfelle for kun 3 prosent av kvinnene.

4.2 LØSNINGER

På spørsmål om mulige løsninger på arbeidslivrelaterte utfordringer, blir tilbud om norskkurs utpekt av over 60 prosent av respondentene. Men om vi ser nærmere på svarene er det markante kjønnsforskjeller- og ikke nødvendigvis fordi det gjenspeiler avvikende meninger knyttet til årsakene. Menn er mer opptatt enn kvinner av å få mer informasjon eller kurs om norsk arbeidskultur, mens kvinner i større grad ønsker veiledning om muligheter i arbeidslivet i Norge. Det er likevel viktig å understreke at det kun var 31 kvinner og 13 menn som svarte på denne delen av spørreundersøkelsen, og det blir derfor vanskelig å trekke bastante konklusjoner basert på dette.

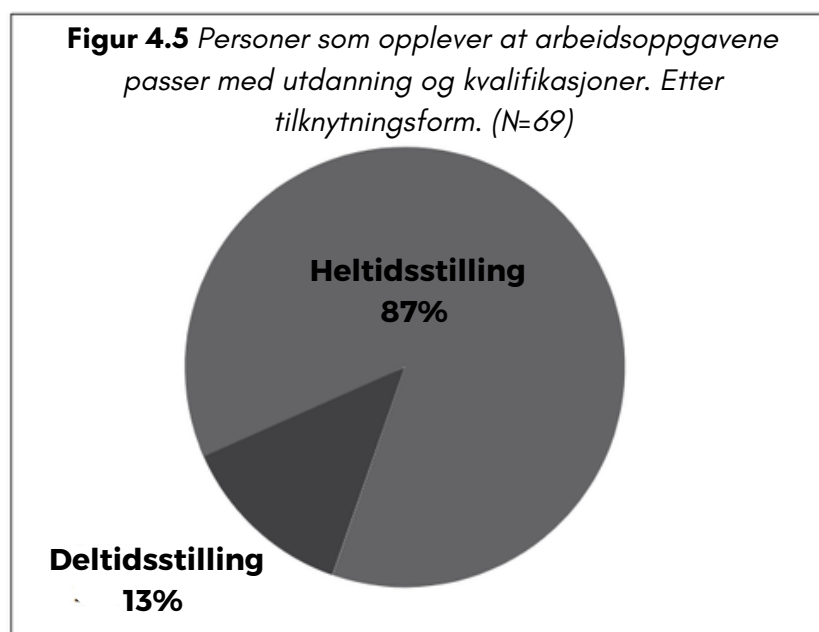

4.3 INFORMASJONSKILDER: ARBEIDSLIVET

72 prosent av respondentene har søkt etter informasjon om arbeidslivsrelaterte utfordringer. Informasjonskildene som de har benyttet eller benytter seg av varierer, men svarene viser hvor viktig de “uoffisielle” kanalene er. 74 prosent har benyttet seg av polske nettsider og 55 prosent har oppsøkt polske nettfora. 66 prosent var enten nøytrale eller mindre tilfredse med informasjonen de fant fram til.

4.4 BRUK AV KOMPETANSE

Over halvparten (56 prosent) av respondentene opplever at arbeidsoppgavene de utfører ikke samsvarer med deres utdanning eller kompetanse. Når vi skiller mellom kjønn, utdanningsnivå, botid og tilknytting til arbeidslivet, får vi imidlertid et mer sammensatt bilde. Hele 87% av respondentene som opplever at arbeidsoppgavene samsvarer med kompetansen sin, er ansatte i fulltidsstilling. Blant respondenter med høyere utdanning som bruker sin kompetanse i arbeidslivet er det imidlertid betydelige kjønnsforskjeller. Hele 83 prosent av menn med høyere utdanning får ikke brukt sin kompetanse. Det samme gjelder kun 48 prosent av kvinner.

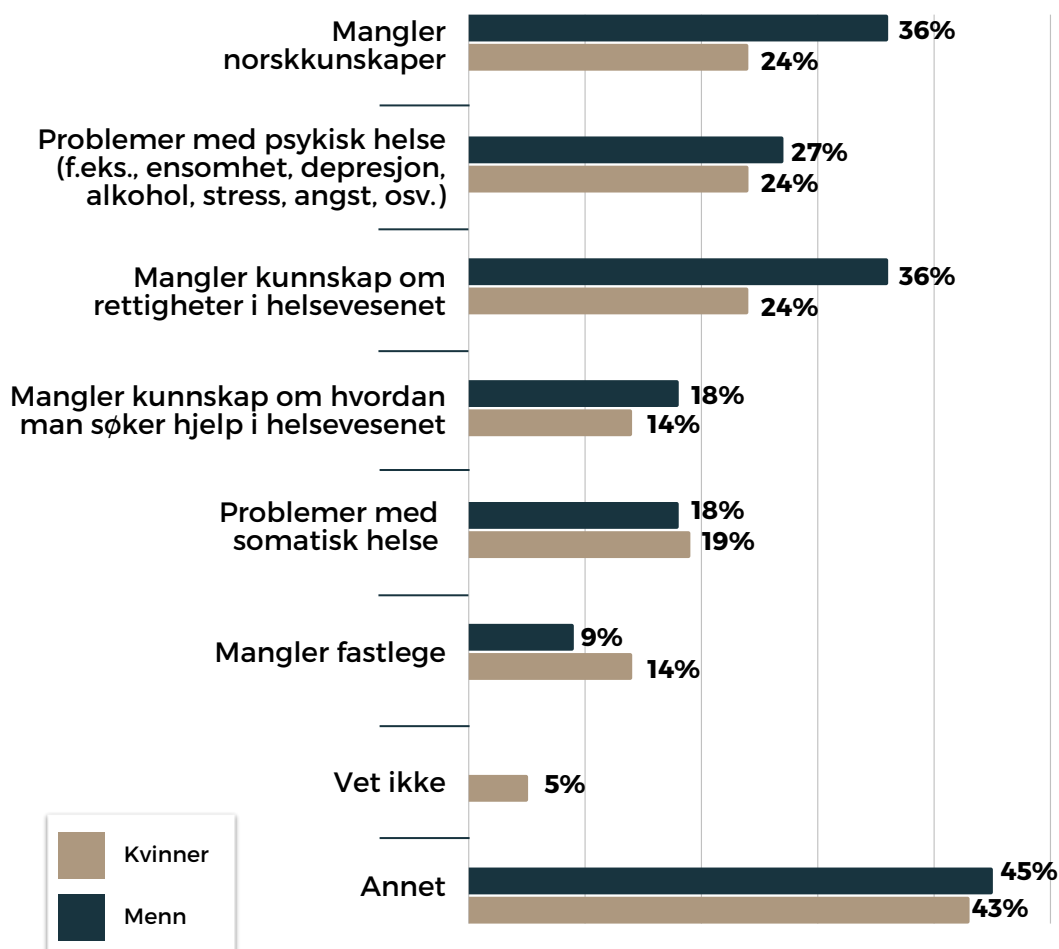

5.HELSEOMRÅDET

5.1 UTFORDRINGER

45 prosent oppgir at de opplever utfordringer på helseområdet, blant annet på grunn av manglende kunnskap om rettigheter i helsevesenet, manglende norskkunnskaper og problemer med psykisk helse. Samtidig melder 44 prosent at disse problemene har andre årsaker.

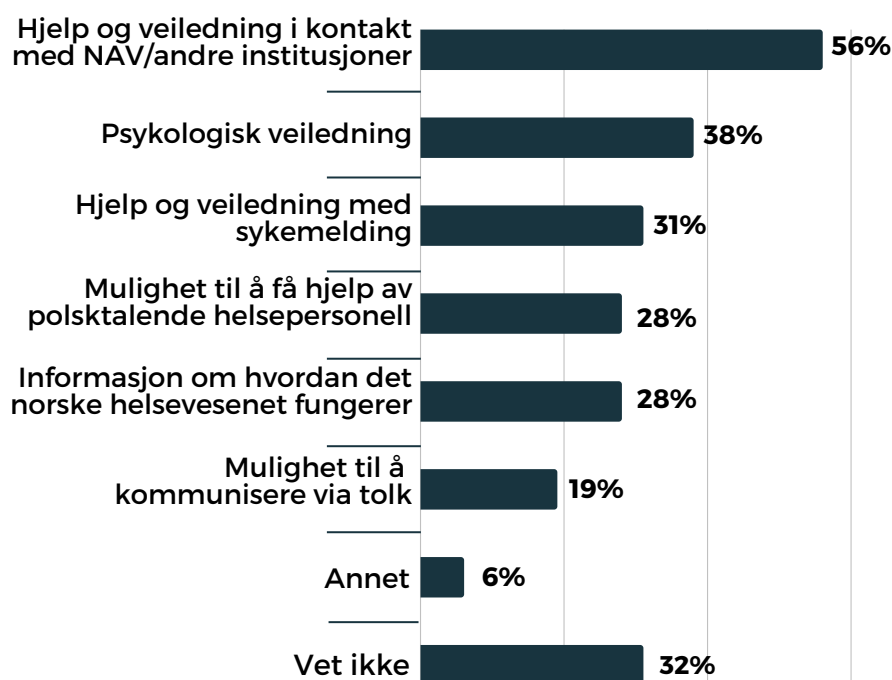
Figur 5.1 Hva er de viktigste årsakene til utfordringene knyttet til HELSE?
(N=32) Kvinner (n=21) Menn (n=11) Prosent.

5.2 LØSNINGER

Til slutt svarer informantene at hjelp og veiledning i kontakt med NAV/andre institusjoner (58 prosent), samt psykologisk veiledning (39 prosent) er tiltak som kan bidra til å løse helserelaterte utfordringer. Videre svarer en tredjedel (32 prosent) at hjelp og veiledning med for eksempel prosessen med å sykemelde seg, hadde vært nyttig. En tredel vet ikke hvilke løsninger som kunne bidra til å avhjelp deres utfordringer. Dette kan skyldes sammensatte utfordringer knyttet til situasjonen som migrant for eksempel lite kjennskap til de muligheter som finnes i hjelpeapparatet.

Figur 5.2 Hva er mulige løsninger på disse utfordringene?
Menn og kvinner (N=31) Prosent.

5.2.1 INFORMASJONSKILDER

88 prosent av informantene sier at de har søkt etter helserelatert informasjon. Kun tre av 32 informanter svarer på *hvor* de har søkt etter informasjon (på nettet). I forhold til hvor fornøyde informantene var med informasjonen, stiller 37 prosent seg nøytrale. Samtidig svarer 44 prosent at de er lite eller svært lite tilfredse med informasjonen de fant. Dette begrunnes med at de ikke fikk svar på det de lurte på (35 prosent av 95 svar). Det var stor variasjon i antall svar i denne delen av undersøkelsen, og dermed ikke mulig å trekke konkrete konklusjoner fra deler av dette datamaterialet.

6.FOKUSGRUPPER

6.1 BAKGRUNN OG METODE

Tre fokusgruppesamtaler ble gjennomført i november 2020. Disse skulle opprinnelig finne sted i Oslo, men grunnet restriksjoner som følge av den pågående pandemien, ble de gjennomført digitalt på Zoom. Fordelen med dette formatet var at det var lettere for informanter fra utenfor Oslo-området å kunne delta.

Informanter til disse gruppene ble rekruttert gjennom kontaktnettverk, inkludert deltakere i spørreundersøkelsen. Annonser ble dessuten lagt ut på Polski Dialog sin Facebook side, *mojanorwegia portal* (den største portalen for polakker i Norge) og diverse polske Facebook grupper.

Fokusgruppesamtalene tok utgangspunkt i temaer som dominerte i spørreundersøkelsen: bruk av ens kompetanse i arbeidslivet, erfaringer i møte med norsk helsevesen, og bruk av norsk språk i hverdagen. Oppsummeringer av diskusjonene følger i neste del.

FOKUSGRUPPENE			
	TEMA	DELTAKERE	BOTID
Gruppe 1	Bruk av kompetanse i arbeidslivet	8 deltakere -6 kvinner -2 menn	1 – 16 år
Gruppe 2	Erfaringer i møte med norsk helsevesen	6 deltakere -5 kvinner -1 mann	3 -15 år
Gruppe 3	Norsk i hverdagslivet	4 deltakere -3 kvinner -1 mann	Tre av deltakerne 12-13 år; en deltaker, 1 år

6.2 FOKUSGRUPPE 1: BRUK AV KOMPETANSE I ARBEIDSLIVET

Det var åtte informanter i Gruppe 1: to menn og seks kvinner i alderen 25-45 år, med botid fra ett til 16 år i Norge. Syv av informantene var i jobb, en var arbeidssøkende på det tidspunktet.

Bruk av kompetanse i arbeidslivet var et kjent tema for alle informantene, enten gjennom personlig erfaringer eller gjennom bekjente. En av informantene er en ekspert på feltet sitt og ble rekruttert til Norge etter å ha fullført en doktorgrad i et annet nordisk land, men var kjent med temaet. En annen informant, som har drevet egen virksomhet i mange år og får brukt kompetansen sin, ønsket å skifte bransje, men det viste seg å være svært krevende.

To informanter jobbet innen felt som samsvarer med deres utdannelse, men har hatt problemer med å få sin formelle kompetanse fra Polen godkjent av NOKUT. Det betyr i praksis de blir definert som ufaglærte i norsk kontekst, og jobber under dårligere lønns- og arbeidsvilkår. Tre av informantene er i en jobb hvor de ikke får brukt sin kompetanse, men i bransjer som har et stort behov for arbeidskraft og det er relativt lett å få en jobb. En av disse informantene var svært fornøyd med jobben sin, blant annet fordi hen opplevde muligheter for videre utvikling.

De to andre begynte i jobbene sine like etter at de flyttet til Norge, hovedsakelig fordi de var nødt til å få de jobbene de kunne få for å kunne forsørge seg selv, samt at de egentlig ikke hadde noe valg siden de ikke kunne snakke norsk. Begge var på dette tidspunktet aktive jobbsøkere og opplevde at selv om de hadde brukt ulike kanaler og søkt på mange stillinger, hadde de ikke blitt innkalt til intervju. De opplevde det som psykisk belastende, og var i tvil om de skulle bli værende i Norge.

En av de sistnevnte mente at det ikke var aktuelt for henne å fortsette i et yrke hvor hun ikke fikk brukt kompetansen sin, og ønsket heller å flytte tilbake til Polen. En av informantene, som ikke hadde formell kompetanse var fornøyd, og mente at han kunne komme langt med gode referanser fra tidligere jobber, særlig i en bransje som manglet fagfolk.

GRUPPE 1 TEMA: Bruk av kompetanse i arbeidslivet	
Tema identifisert av informantene	
Manglende språkferdigheter	Strukturelle barrierer i arbeidslivet
• Økonomiske barrierer knyttet til språkopplæring: - Må betale for tilbudene selv - Høye priser • Vanskelig å kombinere norskkurs med full jobb og familieliv • Få muligheter til å lære eller praktisere språket på arbeidsplassen (norsk brukes ikke som arbeidsspråk). • Kulturforskjeller i arbeidslivet; lite kjennskap til norsk arbeidskultur	• Utfordringer knyttet til godkjenning av formell utdanning og yrkeskvalifikasjoner fra utlandet (overkvalifisert til yrket de har; dårligere lønnsforhold) • Lang ventetid på å få tildelt D-nummer; (nødvendig for å åpne bankkonto) • Opplever lite støtte fra fagforeninger • Korte arbeidskontrakter og lange prøveperioder. • Sosial dumping og brudd på arbeidsmiljøloven. • Diskriminering og fordommer i rekrutteringsprosesser og på arbeidsplasser.

6.3 FOKUSGRUPPE 2: ERFARINGER MED NORSK HELSEVESEN

Det var seks informanter i Gruppe 2: fem kvinner og en mann, med botid fra 3 til 15 år i Norge. Alle informantene hadde erfaringer med både primær- og spesialisthelsetjenester i Norge, og diskusjonen var preget av sammenligninger med erfaringer fra Polen. En av informantene påpekte at det kan hende at noen sammenligner offentlig helsetjenester i Norge med private helsetjenester i Polen, og får feil oppfatning av systemet. Graden av tilfredshet eller misnøye var som regel basert på ulike behov og preferanser blant informantene.

GRUPPE 2 Erfaringer med norsk helsevesen	
Negative erfaringer	Positive erfaringer
• Lang ventetid på helsehjelp (f.eks., henvisning til spesialist) • Opplevelser om at de ikke blir tatt på alvor, og erfaringer med helsepersonell som gir uttrykk for stereotype forestillinger om polakker • Dårlige erfaringer med oppfølging av skolehelsetjenester • Konsultasjonslengde er ikke tilstrekkelig • Historier om feil behandling av pasienter på norske sykehus gjør at noen heller reiser til Polen for å gjennomgå ulike behandlinger. • Manglende informasjon om tolketjenester	• Tilgang til tjenestene man har behov for, selv i mindre byer • Relativt kort ventetid på medisinske undersøkelser • Opplever at tilnærmingen til graviditet er mer positiv i Norge enn i Polen; god oppfølging fra jordmødre • Høyere terskel for å gi barn medikamenter (positivt å unngå unødvendig medisiner) • Utredning tar tid, men det blir gjort på en grundig måte • Påminnelser på SMS eller telefonsamtale i forbindelse med prøvesvar og lignende informasjon

Noen av informantene følte at de ikke ble hørt eller tatt på alvor, og mente at god kommunikasjon er en svært viktig del av en behandlingsprosess, og nødvendig for at de skal føle seg trygge i møte med helsevesenet. Det bidrar til å skape tillit til helsepersonell og gode forutsetninger for at hver enkelt forstår rettighetene de har som pasient.

GRUPPE 2 Erfaringer med norsk helsevesen
INNSPILL FRA INFORMANTENE
FORBEDRING AV KOMMUNIKASJON • Ønsker å bli møtt med respekt og ikke stereotype holdninger (polakker er 'oppdratt på antibiotika' eller 'tar mye medisiner'.) POLSKSPRÅKLIG INFORMASJONSMATERIELL • Polskspråklig informasjonsmateriell om pasientrettigheter og tolketjenester bør gjøres lettere tilgjengelig (f.eks. på legekontorer). Selv de som snakker norsk føler av og til behov for å bruke tolketjenester. Det gir trygghet, særlig i møte med mye fagspråk.

6.4 FOKUSGRUPPE 3: BRUK AV NORSK I HVERDAGEN

Det var kun fire informanter i Gruppe 3: tre kvinner med 12-13-års botid i Norge, og en mann med 1-års botid i Norge. Det ble meldt frafall fra to personer som opprinnelig skulle delta i denne gruppen.

Diskusjonen startet med et åpent spørsmål om hvorvidt informantene mente de hadde behov for å lære norsk. En av informantene hadde gode norskkunnskaper da hun kom til Norge, men de andre begynte å lære norsk etter at de flyttet hit, og det var stor variasjon med hensyn til hvor raskt de begynte på norskopplæring.

En av informantene forteller at hun ikke hadde bestemt seg for om hun skulle bli i Norge eller flytte tilbake til Polen, og at det derfor gikk flere år før hun begynte med språkopplæring. Det var først etter at barna begynte på skolen at hun følte behov for å lære norsk. En annen informant forteller at vendepunktet for mange er når barna begynner i barnehage eller på skole. Det blir viktig å kunne følge opp barna i deres skolehverdag, og å kunne kommunisere med andre foreldre og barn.

"Emigrasjon er en 'kampsport'. Folk blir rett og slett slitne ... De jobber hardt, de har barn, og uten storfamilien tilstede er det mye vanskeligere å følge dem opp enn om de hadde vært i Polen. Det er ingen bestemor som kan ta seg av [barna] her. Noen mennesker er overveldet av denne virkeligheten og har verken krefter eller motivasjon [til å lære norsk]."

- Informant, Gruppe 3

Arbeidssituasjon er også en viktig faktor; enten en får muligheten til å lære norsk på arbeidsplassen, eller om en har nok tid etter jobb til å gå på kurs. I tillegg er det noen som sliter med å lære et nytt språk, selv når de har mulighet til å praktisere det på arbeidsplassen. Til tross for lang botid i Norge og en god del språkopplæring, opplyste en av informantene at hun syntes norsk var et vanskelig språk å lære. Hun har fortsatt behov for hjelp fra tolk på foreldremøter, og oppsøker også Polski Dialog-prosjektets veiledningstjeneste. Hun føler skam rundt dette, men innrømmer at hun har lite motivasjon til å lære seg språket, siden hun egentlig vil flytte tilbake til Polen. Men barna vil helst bo i Norge.

Manglende språkkunnskaper «påvirker livskvaliteten, selve arbeidsforholdet», mente en av informantene. De fortalte om en polsk kollega som hadde riktig kompetanse, men dårlige norskkunnskaper: «Hun ble stadig rettet på og hadde mindre å si enn andre medarbeidere». En annen informant legger til at, «*språket gjør det lettere å forstå kulturen og nyanser som er vanskelige for en innvandrer å forstå*», men som kan forklares av nordmenn, og selv om «*ting kan oppleves som vanskelige, hjelper det om man forstår hvor det kommer fra [konteksten]*»

En av informantene fikk norskopplæring av en norsk pensjonist, og synes at det var en fin måte å lære språket på. En annen informant understreket viktigheten av å ha kontakt med nordmenn. Da hun begynte å lære norsk satte hun stor pris på samtalene hun hadde med eldre personer som hun leverte renholdstjenester til. Hun mente også at hun fikk godt språklig utbytte av å ha praksisplass i en barnehage; det var mindre stressende å ha samtaler med barn enn med voksne.

"I fysiske yrker, som f.eks., byggebransjen er det nok med engelsk og yrkeskompetanse. Men hvis man vil jobbe på NAV, Skatteetaten eller offentlige etater [...] hvis jeg vil bruke min utdanning fra Polen, da har jeg ikke sjans [uten norskkunnskaper]".

- Informant, Gruppe 3

Informantene var kjent med flere språkopplæringstilbud, blant annet: gratis kurs i regi av frivillige organisasjoner, språkkafer og private språkskoler (som også har polske lærere). Informantene mente at flere polakker hadde lært norsk om de hadde rett til gratis språkkurs. De var enige om at det også er avhengig av individuell motivasjon og vilje til å lære norsk: «*Hvis man betaler for et slikt kurs [...] Om jeg først bruker penger på det, da er det noe som jeg har bestemt meg for å lære*».

En av informantene sa at uansett hvilket land hun hadde bodd i, hadde hun ikke følt seg bra uten å kunne språket. En annen mente at gratis språkkurs hadde vært nyttig for mange i begynnelsen. Samtidig var alle enige om at det holder ikke å bare gå på kurs; det krever systematisk egen innsats utenom kursøktene. Enten det er å gjøre hjemmelekser, lese, høre på podkast, radio, bruke apper, eller endre på språkinnstillingene på mobilen, er det viktig, «*å fordype seg fullt og helt i språket*», slik en informant beskrev det.

GRUPPE 3
Bruk av norsk i hverdagen

**GRUNNER TIL AT NOEN IKKE LÆRER SEG NORSK,
INNSPILL FRA INFORMANTENE**

- Planlegger kun midlertidig opphold i Norge; usikkerhet om hvor lenge man kommer til å være i landet.
- Nærfamilien er i Polen og man har lite tilknytting til samfunnet for øvrig.
- Man klarer seg godt med å kunne engelsk.
- I noen familier er det kun den ene voksne som kan norsk, og den personen tar av seg alt som krever norskkunnskaper; den andre har ofte kun kontakt med andre polakker og føler ikke behov for å lære norsk.
- Mulig at noen ikke ser behovet for å lære norsk. De har bekjente, venner, eller familiemedlemmer som kan hjelpe dem når det er behov (f.eks. på NAV, helsetjenester).
- Jobber kun med polakker og har ikke norsk som arbeidsspråk.
- Klarer seg med noen grunnleggende ord, korte meldinger (f.eks. i kontakt med norske kunder).

Dette var riktignok en liten gruppe med kun fire informanter, men det viste seg å være en fordel, nettopp fordi vi kunne gå i dybden og diskutere flere aspekter ved språkopplæring- mulighetene og hindringene folk har, og hvordan det påvirker deres tilværelse i Norge. Alle informantene var enige om at språkkompetanse er av stor betydning både i arbeidslivet, familielivet og samfunnslivet for øvrig. Den gir flere muligheter på arbeidsmarkedet, påvirker relasjoner med kollegaer, og er viktig for kommunikasjon med barnehage, skoleansatte og andre foreldre.

GRUPPE 3
Bruk av norsk i hverdagen

Hvor og hvordan får du informasjon om livet i Norge?

FRIVILLIGE ORGANISASJONER

- Tilgang til polskspråklige informasjonsmaterialer, eller andre tilbud som f.eks. Polski Dialogs veiledningstjeneste
- Det er en del informasjon som har blitt oversatt til polsk (f.eks. Arbeidsmiljøloven har blitt oversatt til polsk, ifølge en av informantene)

OVERSETTELSESPROGRAMMER ELLER APPER

- Oversettelsesprogrammer (tekst eller bilder av infoplakater)
- Nyttig om informasjon er formidlet med bilder og illustrasjoner, i tillegg til tekst (f.eks. kollektivtransport)

OFFENTLIGE MYNDIGHETER/ NORSKE KILDER

- SMSer (på norsk) med pandemi-relaterte anbefalinger og råd fra kommunen
- Informasjon (på norsk) fra barnas skole
- Engelske versjoner av norske nettsider
- Har tilgang til norske aviser og TV på arbeidsplassen.

POLSKE KONTAKTER

- Andre fra Polen som har lengre botid i Norge, snakker norsk og kjenner til systemet
- Kjenner en polsk ansatt på NAV
- Får hjelp av barna

7. VEILEDNING

I perioden mai 2019 og ut 2020 gjennomførte *Polski Dialog* en informasjons- og veiledningstjenester. Tjenestene var tilgjengelige på telefon, Skype og via prosjektets Facebook side, og var rettet mot tre hovedtemaer: arbeid, helse og familie. Alle henvendelsene ble registrert i en database som vi har utviklet til dette formålet. Alle data ble registrert anonymt, med tillatelse fra hver enkelt.

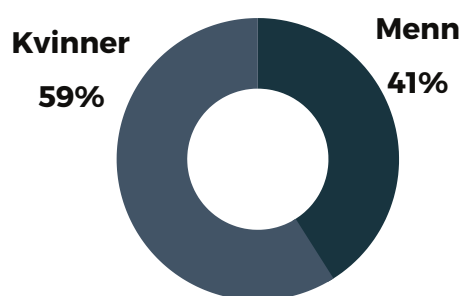
7.1 STATISTIKK 2019

I perioden mai 2019 - desember 2019 ble veiledningen gjennomført via faste vakter på Skype, tre dager i uken: mandager kl. 13:00-15:00, onsdager kl. 13:00-18:00 og fredager kl. 10:00-12:00. Facebook siden til Polski Dialog, hvor informasjon om veiledningstjenesten ble lagt ut, fikk også en del skriftlige henvendelser.

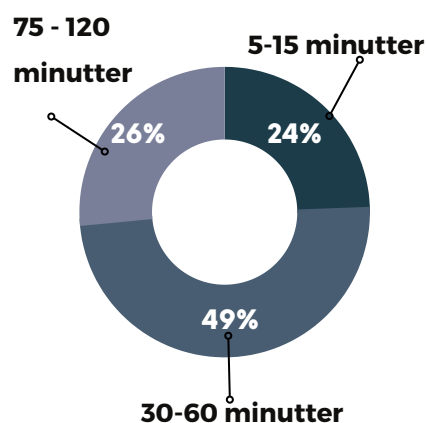
Tjenesten fikk 49 henvendelser i denne perioden. Majoriteten (73 prosent) av disse samtalene varte i under en time. Flere hadde mer sammensatte problemstillinger som krevde mer tid. Over halvparten av de som tok kontakt gjorde det mer enn en gang. Videre, blant de som tok kontakt var det en overvekt av kvinner (59 prosent). Tre av fire (73 prosent) var i alderen 31-50 år.

Bostedskommune ble ikke alltid oppgitt, men minst 10 kommuner og fire fylker var representert i henvendelsene. 22 prosent av de som henvendte seg til tjenesten var sysselsatte i hel- eller deltidsstilling. En tredel (28 prosent) var arbeidssøkende og 22 prosent fikk ytelser fra NAV, eller var i prosess for å søke om det.

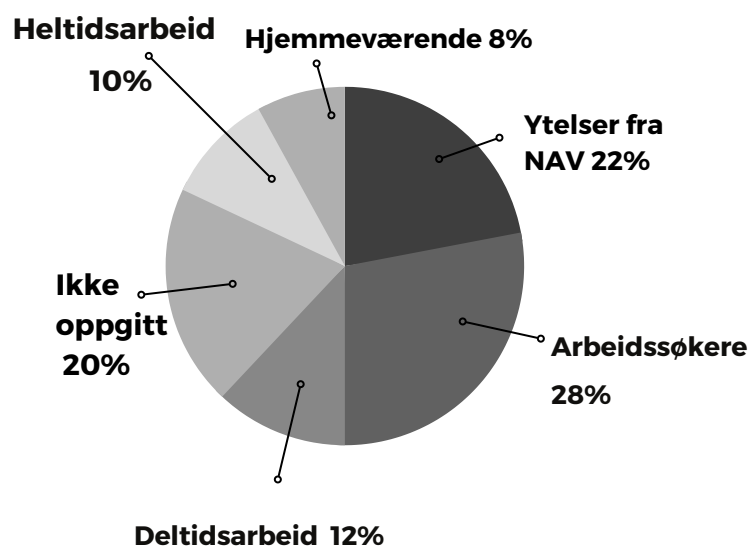
Figur 7.1 Henvendelser etter kjønn (2019)

Figur 7.2 Veiledningens varighet (2019)

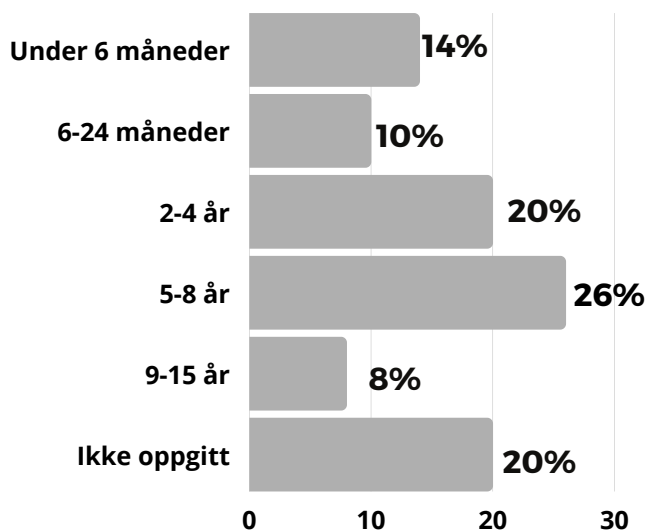

Figur 7.3 Tilknytting til arbeidslivet (2019)

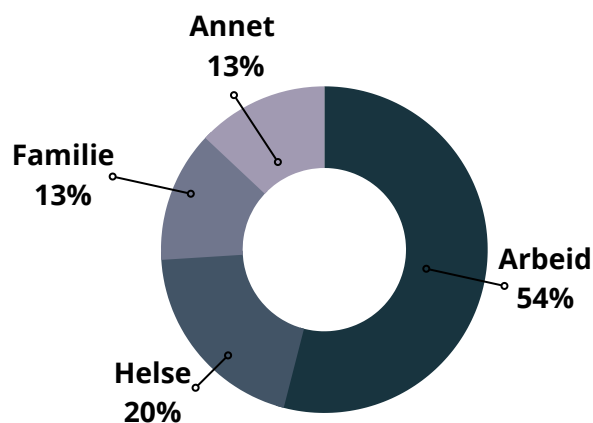

Arbeidslivsrelaterte saker utgjorde over halvparten (54 prosent) av henvendelsene, etterfulgt av helserelaterte problemstillinger (20 prosent). Mange hadde også behov for rettshjelp. De vanligste problemstillingene var knyttet til NAV, jobbveiledning, arbeidsrett og offentlige helsetjenester. Andre henvendelser gjaldt norskopplæring, transnasjonale trygdesaker, oppholdstillatelse, psykisk helse og norsk arbeidskultur.

Figur 7.4 Botid i Norge (2019)

Figur 7.5 Bakgrunn for henvendelsen (2019)

7.2 STATISTIKK 2020

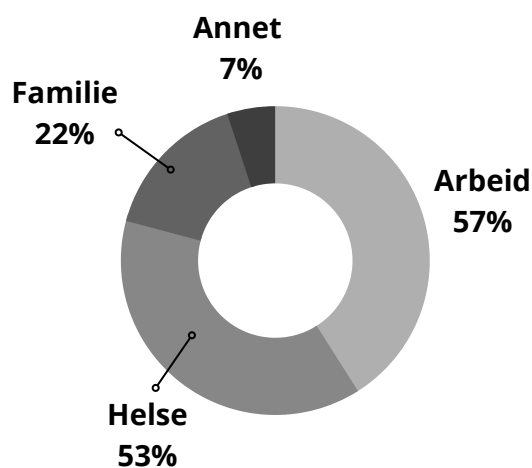
Ved inngangen til 2020 var veiledningstjenesten godt etablert på digitale plattformer og telefon. Da COVID-19 pandemien traff i mars 2020, viste det seg at veiledningstjenesten var godt rustet til å svare på et økende antall henvendelser som kom som en følge av nedstengningen. Utenom å utvide veiledningstiden, var det ingen spesielle tilpasninger som måtte innføres på grunn av pandemien.

Det ble registrert en kraftig økning i antall henvendelser i mars, da samfunnet stengte ned. Mellom januar og august 2020 mottok vi 140 henvendelser, mot 198 henvendelser totalt i 2020. I to perioder (februar-mars) og (oktober-desember) kunne vi tilby gratis juridisk veiledning gjennom en avtale med en polsktalende frivillig. Vedkommende var ferdig utdannet jurist fra Polen, og gikk siste året på jusstudiet i Norge. Han tok imot 15 henvendelser, noe som tilsvarte 14,5 timer arbeid.

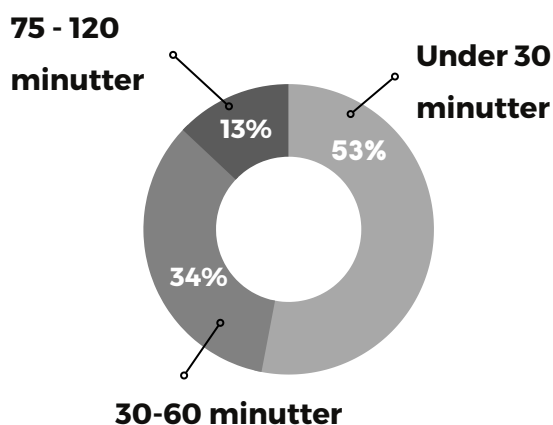
Litt over halvparten (53 prosent) av henvendelsene varte i under 30 minutter, 34 prosent av sakene varte mellom 30-60 minutter, og 13 prosent av henvendelsene varte mellom 75 – 120 minutter. Sistnevnte gjaldt komplekse problemstillinger fra personer som tok kontakt ved flere anledninger. Et flertall (65 prosent) av henvendelsene kom fra personer som brukte tjenesten to eller flere ganger.

Over halvparten (56 prosent) av henvendelsene var arbeidsrelaterte, ofte i forbindelse med rettigheter og plikter i forhold til NAV, og permitteringer og arbeidsledighet som følge av pandemien. 52 prosent var helserelaterte, angående tilgang til fastlege og helsetjenester for personer med D-nummer, samt psykisk helse. Videre var 21 prosent familierelaterte saker, og 6 prosent dreide seg om diverse problemstillinger som økonomi og skatt.

Figur 7.6 Hva gjaldt henvendelsen? (2020)

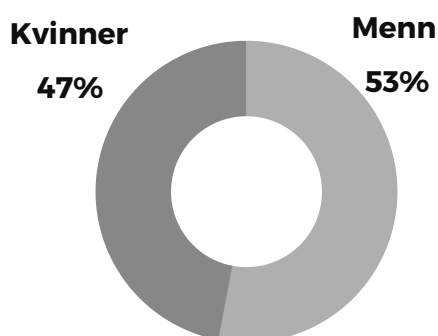
Figur 7.7 Veiledningens varighet (2020)

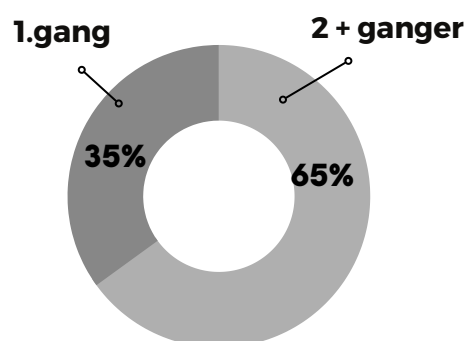
I motsetning til 2019, kom flertallet (53 prosent) av henvendelsene fra menn. Et flertall (60 prosent) av henvendelsene var fra personer som fikk eller søkte ytelser fra NAV grunnet sykdom, permittering eller arbeidsledighet. 19 prosent var i jobb, enten del-eller fulltidsstilling og 13 prosent var jobbsøkere, arbeidsledige eller hjemmeværende uten rett til ytelser fra NAV.

I en betydelig forandring fra 2019, hadde 64 prosent videregående skole som høyest fullført utdanning; kun 15 prosent av de som henvendte seg hadde høyere utdanning (bachelor eller mastergrad). Utdanningsnivå ble ikke oppgitt i 11 prosent av tilfellene. Tre av fire (72 prosent) var i alderen 31-50 år. Minst 25 ulike kommuner og fire fylker, var representert i henvendelsene.

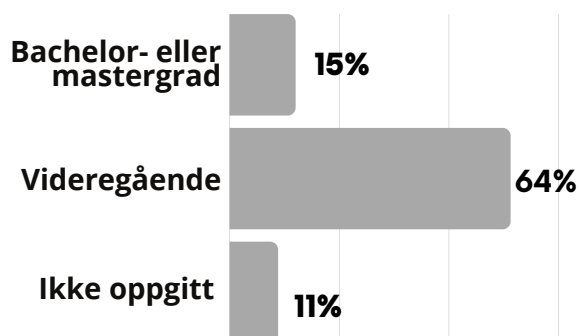
Figur 7.8 Henvendelser etter kjønn (2020)

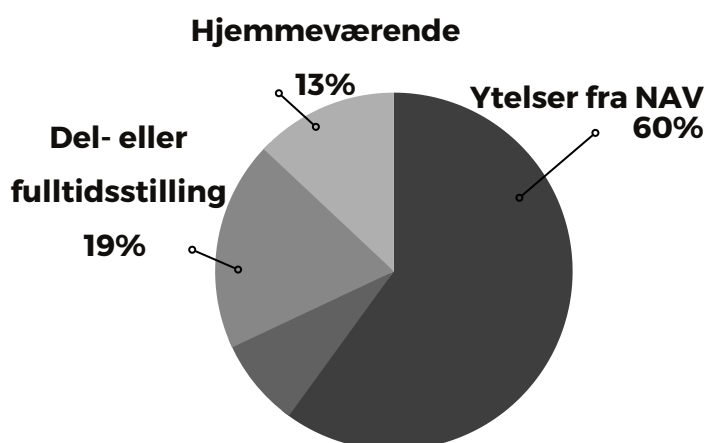
Figur 7.9 Hyppighet (2020)

Figur 7.10 Høyest fullført utdanning (2020)

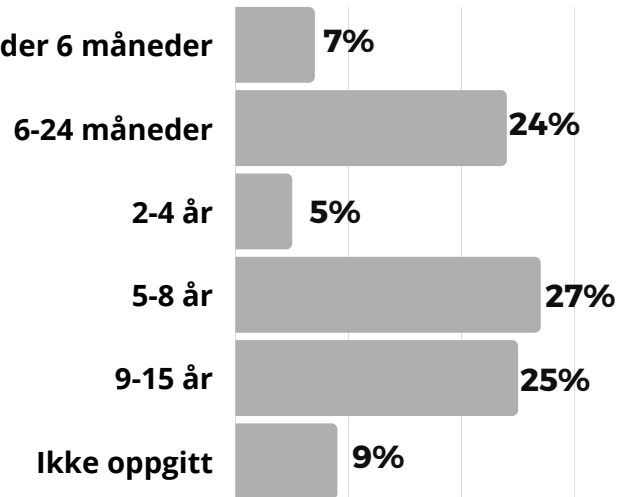
Figur 7.11 Tilknytting til arbeidslivet (2020)

Veldig mange hadde spørsmål knyttet til UDI, arbeid, rettigheter og plikter, permittering og andre NAV-relaterte spørsmål. Mange henvendte seg med helserelaterte spørsmål, om fastlege, tilgang til helsehjelp med D-nummer, og spesialisthelsetjenester. Noen få spørsmål var knyttet til psykisk helse. Det var flere som hadde sammensatte problemstillinger som f.eks. arbeidsulykker,

temaer mest
og minst
tatt opp
i veiledning-
tjenesten.

Under 6 måneder

8. OPPSUMMERING

Ifølge funn fra en OECD-rapport er kunnskap om nasjonalspråket betydelig viktigere i Norge enn i mange andre OECD land (Elgvin og Svalund 2020, s. 18). Stadig flere yrker og stillinger stiller mer formelle krav til norskferdigheter og økt nivået på norskprøvene som arbeidstakerne må bestå er blitt høyere. Språkopplæring har lenge vært en av hovedinnsatsområdene i norsk integreringspolitikk, og gode norskkunnskaper fremheves som avgjørende for å oppnå en 'vellykket integrering' i det norske samfunnet. Som Rambøll-kartleggingen av tilbud om språkopplæring og språktrening for voksne innvandrere i Norge påpeker, det kan *“dermed stilles spørsmålstegn ved om begrensningen som ligger i dagens lovverk hvor arbeidsinnvandrere er unntatt retten på gratis språkopplæring, er hensiktsmessig på sikt”* (Rambøll 2021, s.7).

Funnene fra undersøkelsen og fokusgruppene understreker at det er et stort behov for språkopplæring, polskspråklig veiledningstjenester og informasjonsmateriell om gjeldene regler og rettigheter knyttet til norsk arbeidsliv, helsevesen og offentlige tjenester generelt.

Ifølge vår undersøkelse opplever et flertall av polske innvandrere at de ikke får brukt sin kompetanse i nåværende jobb, og at dette fører til begrensede muligheter i arbeidslivet. Vår erfaring, som også er støttet av nyere forskning (Przybylszewska 2021), viser at langvarig jobb under ens kompetanse fører til psykiske belastninger. Våre funn understreker også viktigheten av språk, både i forhold til tilgang til norskkurs, og språklig tilrettelegging av informasjon om det norske samfunnet og institusjoner.

REFERANSELISTE

Dyrlid, LM. 2018.

"Polakken kan: Narrativer om polske migranternes arbeid og tilhørighet i Norge". Norsk antropologisk tidsskrift, 29(3-4): 124-145. DOI: <https://doi.org/10.18261/issn.1504-2898-2018-03-04-03>

Elgvin, O. & J. Svalund. 2020.

"Kunnskapsoppsummering om tiltak for varig sysselsetting". Fafo. Fafo-notat 2020:05.

<https://www.imdi.no/contentassets/276043cd0489468e841a97ab618db249/kunnskapsoppsummering-om-tiltak-for-varig-sysselsetting.pdf>

Culbrandsen, F., A.S. Kulasingam, C. S. Molstad & A. Steinkellner. 2021.

"Innvandrere og norskfødte med innvandrereforeldres fordeling på kommunenivå". SSB. Rapporter 2021/8.

https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/446654?_ts=177d3f250e8

Le, C., H. Sjøberg Finbråten, K.S. Pettersen, & Ø. Guttersrud. 2021.

"Helsekompetansen i fem utvalgte innvanderpopulasjoner i Norge: Pakistan, Polen, Somalia, Tyrkia og Vietnam: Befolkningens helsekompetanse, del II". Helsedirektoratet. Rapport IS-2988.

https://brage.inn.no/inn-xmlui/bitstream/handle/11250/2759457/HLS19-rapport%2Bdel%2B2%2B_%2B10.06.2021_elektronisk%2Bversjon.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Molstad, C.S. & A. Steinkellner. 2020

"Familieinnvandring og ekteskapsmønster 1990-2018". Rapporter 2020/5. Rapporter. SSB. https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/411225?_ts=16ffbcbb2098

Przybyszewska, A. 2021.

"Downward Professional Mobility among Poles Working and Living in Norway". Nordic Journal of Migration Research 11(1), pp.35-49. DOI: <http://doi.org/10.33134/njmr.377>

Rambøll. 2021.

"Kartlegging av tilbud om språkopplæring og språktrening for voksne innvandrere i Norge og øvrige nordiske land". Rambøll Management Consulting (ed. Gunhild Tveit Randen) Rapport til Kunnskapsdepartementet. 21 januar.

<https://no.ramboll.com/-/media/files/rno/rmc/kartlegging-av-tilbud-om-sprkopplring-og-sprktilbud-til-voksne-innvandrererambll-management-consulti.pdf?la=no>

Statistisk Sentralbyrå [SSB]. (2019)

"Innvandrere og norskfødte med innvanderforeldre: 05184: Innvandrere, etter kjønn, statistikkvariabel, år og landbakgrunn". Statistisk Sentralbyrå.

<https://www.ssb.no/statbank/table/05184/tableViewLayout1/>

Statistisk Sentralbyrå [SSB]. (2021)

"Innvandrere og norskfødte med innvanderforeldre: 09817: Innvandrere og norskfødte med innvanderforeldre, etter innvandringskategori, statistikkvariabel, år og landbakgrunn". Statistisk Sentralbyrå.

<https://www.ssb.no/statbank/table/09817/tableViewLayout1/>

Utne, H. & E.Andersen. 2018.

"Innvandrerhusholdninger: Husholdningssammensetning og boforhold". Rapporter (37: 2018). 12 november. Oslo-Kongsvinger: Statistisk Sentralbyrå. https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/368168?_ts=16706aaa550

Vrålstad, S. & K. Stabell Wiggen (red.) 2017.

"Levekår blant innvandrere i Norge 2016". Rapporter (2017:13). 24 mai. Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå [SSB].

https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/_attachment/309211?_ts=160ea9e4890

Ødegård, A.M. & R.K. Andersen. 2021.

"Arbeids- og levekår for bosatte arbeidsinnvandrere fra Polen og Litauen". Fafo-rapport (2021:14). Oslo:Fafo.

<https://www.fafo.no/zoo-publikasjoner/fafo-rapporter/item/arbeids-og-levekar-for-bosatte-arbeidsinnvandrere-fra-polen-og-litauen>